

# Janusz Królikowski

---

"Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej", t. 1: "Chrystus nasza Pascha", Wacław Hryniewicz, Lublin 1987 : [recenzja]

---

Collectanea Theologica 60/1, 172-174

---

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ks. Wacław HRYNIEWICZ OMI, *Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*, tom 1: *Chrystus nasza Pascha*, Lublin 1987, wydanie drugie, Towarzystwo Naukowe KUL, s. 492.

Według myśli hebrajskiej, którą odczytujemy na kartach Biblii, człowiek jest „bytem paschy” — „bytem przejścia”. Jego natura jest węzłem, który wiąże stworzenie ze Stwórcą. Ludzki duch jest „miejszem”, w którym całe stworzenie jest podniesione do życia w bliskości Boga; w którym całe stworzenie powraca do swoistego Stwórcy. W człowieku porządek fizyczny (biosfera) znajduje możliwość transformacji w odniesieniu do porządku nadprzyrodzonego. Ta intuicja o paschalnym wymiarze bytu ludzkiego doznała ostatecznego dowartościowania i przewartościowania w misterium paschalnym Chrystusa — w Chrystusie, który jest naszą Paschą.

Dobrze się stało, że otrzymaliśmy do rąk drugie wydanie znaczącego dzieła o. prof. dr. W. Hryniewicza *Chrystus nasza Pascha*, w którym przybliżyła nam głębię misterium paschalnego Chrystusa, w jego paradoksalnej złożoności; centralnego misterium chrześcijaństwa, które decyduje o samej istocie jego wiary.

Misterium paschalne Chrystusa jest ośrodkiem dziejów zbawienia i zasadniczym wymiarem historii, która ukierunkowana eschatycznie jest pośredniczką dialogu Boga z człowiekiem poprzez wydarzenia zbawcze. Bez całej historii zbawienia nie można wyobrazić sobie kim jest Bóg i jaka jest Jego pedagogia względem człowieka. Punktem kulminacyjnym tej historii jest „wydarzenie Chrystusa”.

Kościół od początku miał żywą świadomość „wielkości” i „nowości” misterium paschalnego Chrystusa. Wyraziło się to w wierze Kościoła apostołskiego w Jezusa, który „umarł i zmartwychwstał, bo Bóg Go wskrzesił” oraz w jego przepowiadaniu, które w sensie ścisłym jest przepowiadaniem paschalnym o wielowymiarowym znaczeniu. Misterium paschalne stało się miejscem, któremu zawdzięcza swoje powstanie i swoje istnienie Nowy Testament.

Wielowymiarowy sens misterium paschalnego Chrystusa znalazł żywy oddźwięk w teologii Ojców i w rozbieżnościach interpretacyjnych, do jakich doszło na jego tle. Wspólne wszystkim Ojcom, w rozumieniu tajemnicy odkupienia, jest akcentowanie centralnej w niej roli misterium paschalnego, dlatego trzeba być bardzo ostrożnym w stawianiu kwestii: „wcielenie czy misterium paschalne” u Ojców. Myśl teologiczna Ojców jest uwarunkowana obroną przez nich teandryzmu wcielenia przy równoczesnej świadomości jedności misterium paschalnego oraz ewolucją święta Paschy. Charakterystycznym wymiarem wczesnochrześcijańskiej Paschy jest jej soteriologia o głębokim rysie pneumatologicznym (Pascha i Pentekoste) Z biegiem czasu doszło w Kościele do rozbicia pierwotnej jedności misterium paschalnego na poszczególne wydarzenia męki i chwały Chrystusa, z czego zrodziła się historyzująca jego koncepcja.

W schyłkowym okresie średniowiecza nastąpił w Kościele Zachodu zanik integralnej koncepcji misterium paschalnego. Spowodowało to, że teologowie aż po wiek XX mało zajmowali się zmartwychwstaniem Chrystusa i jego znaczeniem, gdyż całą uwagę zwrócono na mękę i śmierć Chrystusa. Zostało to spowodowane pewnymi motywami chrystologicznymi (m.in. usunięcie w cień zbawczej roli Człowieczeństwa Chrystusa i neochalcedonizm) oraz różnicami w rozumieniu Odkupiciela i tendencjami polemiczno-apologetycznymi. Nowa sytuacja chrześcijańska w XX w. doprowadziła do narodzenia się nowej świadomości wiary, szczególnie w jej wymiarze paschalnym, a do pełnego jej ukierunkowania przyczyniły się zdecydowane inspiracje Soboru Watykańskiego II. Wiek XX jest świadkiem odnowy teologii paschalnej także w chrześcijaństwie ewangelickim oraz wzrostu znaczenia teologii misterium paschalnego w kontekście ekumenicznym.

Wielkie bogactwo teologii i duchowości paschalnej zawiera się w tra-

dycji Kościoła wschodniego. Wschód chrześcijański związał się w osobliwy sposób ze zmartwychwstaniem Chrystusa, które zwieńcza proces przeobstwienia człowieka i świata, zapoczątkowany w momencie wcielenia. Według tej tradycji wszystkie wydarzenia z życia Chrystusa są antycypacją tajemnicy paschalnej, a między krzyżem i zmartwychwstaniem zachodzi wewnętrzny związek do tego stopnia, że zmartwychwstanie Chrystusa jest ukryte w Jego krzyżu. Całe zbawcze dzieło Chrystusa polega na przeobstwieniu człowieka, stąd tradycja wschodnia podkreśla motyw zstąpienia Chrystusa do piekieł i jego wymiar soteriologiczny. Wschód przenika poza „zasłone kenotyczną”, poza cierpiące człowieczeństwo Chrystusa.

Po historyczno-teologicznym wykładzie problematyki paschalnej o. Hryniewicz przechodzi do systematycznego wykładu teologii misterium paschalnego w łączności między wcieleniem, Paschą i Zesłaniem Ducha Świętego. Poznanie tej relacji pozwala w pełni zrozumieć zbawczy dynamizm misterium paschalnego. Podstawą całego zbawczego dzieła Chrystusa jest misterium wcielenia, rzeczywistość zbawcza i dynamiczna ukierunkowana paschalnie, znajdująca swe dopełnienie w zmartwychwstaniu. Teologia paschalna domaga się następnie głębokiej refleksji nad męką i śmiercią w ich konkretności, która posiada doniosłe znaczenie dla całokształtu dzieła odkupienia (skazany na śmierć i opuszczony, *mysterium crucis*). Nie może być mowy o misterium paschalnym bez odnalezienia właściwego znaczenia wydarzenia, jakim jest „zstąpienie do piekieł”, które znalazło szeroki oddźwięk w tradycji patrystycznej Kościoła wschodniego. Prawda wiary o przebywaniu Chrystusa z umarłymi wyprzedza prawdę wiary o zmartwychwstaniu i jest wyrazem chrześcijańskiej nadziei. Zmartwychwstanie Chrystusa pozostaje niezastąpioną „odsłoną”, za pośrednictwem Zmartwychwstałego, najbliższego sensu dziejów zbawienia i ciągłej „nowości” tego, co chrześcijańskie. Zmartwychwstanie jest wydarzeniem rzeczywistym, jednorazowym i eschatycznym, historycznie poświadczonym przez ukazanie się Zmartwychwstałego, które osobno niesie z sobą treść teologiczną — „uczy paradoksalnej prawdy o Jego trwałej i głębokiej obecności, pomimo zniknięcia i odejścia”. Jest to nowy rodzaj obecności Chrystusa: „obecność eklezjalna i misteryjna”. Zmartwychwstanie ma także charakter cielesny, dzięki czemu objawia, na swój sposób, Ducha Świętego, który jest transcendentnym sprawcą wydarzenia paschalnego. Rozważania prowadzone nad cielesnym charakterem zmartwychwstania prowadzą do odkrycia jego kosmicznych wymiarów. Prawda o zmartwychwstaniu jest poza tym nierozdzielnie złączona z prawdą o Trójcy Świętej. W człowieczeństwie Chrystusa zmartwychwstałego objawia się misterium Trójcy Świętej: Bóg Ojciec wskrzesił Jezusa mocą Ducha Świętego, a tym samym jaśniej odsłania się jedność misterium paschalnego. Istnieje nierozdzielny związek między zmartwychwstaniem, wniebowstąpieniem i Pięćdziesiątnicą, w której Duch Święty ukazuje się jako Dar wywyższonego Pana.

Śmierć i zmartwychwstanie Jezusa jest dopełnieniem dzieła odkupienia. O. Hryniewicz wskazuje na potrzebę reinterpretacji tradycyjnych modeli soteriologicznych, a nową możliwość w tym względzie otwiera „paschalna interpretacja tajemnicy odkupienia”. Właściwa soteriologia powinna być także naznaczona rysem personalistycznym: „Chrystus jest naszym Odkupieniem”; „Chrystus jest naszą Paschą”; „w NIM mamy odkupienie” (Ef 1,7); On „stał się dla nas odkupieniem” (1 Kor. 1,30). W Chrystusie-Odkupicielu „przeobstwienie jest uczłowieczeniem”, a śmierć jest „przejściem” do zmartwychwstania, dzięki Jego solidarności z ludzkością.

Refleksja o. Hryniewicza nad misterium paschalnym ukazuje teologii nowe możliwości i kierunki rozwoju integralnej chrystologii i soteriologii. Jest to refleksja „teologicznej równowagi”, otwierająca nowe perspektywy w spojrzeniu na „wydarzenia Chrystusa”. Za bardzo cenne należy uznać pokazanie przez naszego autora owocności refleksji nad konkretnością misterium życia Chrystusa, w tym wypadku misterium paschalnego (zamiast grze-

nać w ich abstrakcyjności). Z omawianego dzieła wyłania się prawda o w pełni znaczącym dla teologii, a nie tylko logicznie dodatkowym, człowieczeństwie Chrystusa. Człowieczeństwo Chrystusa jest „pełną” rzeczywistością Logosu; otwiera pewną perspektywę dla prawdziwej teologii ludzkiego życia Jezusa, nie tylko w jego szczytowym momencie, jakim jest misterium paschalne, ale i w pozostałych misteriach (*mysteria vitae Christi*). „Zwyczajne” człowieczeństwo Chrystusa dosięgło Boga w Jego absolutnym istnieniu; wskazuje to o. Hryniewicz mówiąc m.in. o „cierpieniu Boga” (w ostrożnym znaczeniu takiego stwierdzenia). Ważnym rysem teologii paschalnej prezentowanej przez o. Hryniewicza jest jej duch otwarcia ekumenicznego.

Dzieło o. Hryniewicza jest nie tylko płodne teologicznie. Ponieważ potrzebujemy ostatecznej interpretacji naszego życia, musimy zajmować się teologią życia i śmierci Jezusa, które są jego wzorem i normą. Ponieważ potrzebujemy wiary, która nie jest zatrzymaniem się, lecz ciągłym odkrywaniem rozwiązań ostatecznych, powinniśmy pozwolić pochłonąć się pragnieniu zgłębienia „treści” Chrystusa naszej Paschy, w której zawierają się odpowiedzi na nasze ludzkie lęki, wynikające z poczucia samotności cierpienia i trwogi w sytuacjach granicznych. Ponieważ nasze życie naznaczone jest „paschą”, powinniśmy podjąć próbę paschalnego kształtowania naszego ducha, opromieniając go radością paschalną: „Bez prawdziwej radości paschalnej nie ma prawdziwej duchowości chrześcijańskiej, która ze swej istoty jest duchowością paschalną”. Dzieło o. W. Hryniewicza może przyjść ze skuteczną pomocą tym naszym potrzebom.

ks. Janusz Królikowski, Gorlice

Ernst HOFMANN, *Unser jenseitiger Leib. Zuversicht aus dem Apostolischen Glaubensbekenntnis*, Leutesdorf 1987, Johannes-Verlag, s. 140.

W chrześcijańskie wyznanie wiary integralnie wpisana jest prawda o zmartwychwstaniu ciała. Ponieważ ciało przynależy do całości człowieka, dlatego nadzieja na zmartwychwstanie ciała nie jest dodatkiem do wiary w Boga, ale jej wewnętrzną konsekwencją. Rozważania dotyczące tej prawdy wiary z chrześcijańskiego *Credo* podjął Ernst Hofmann, zachodniemiecki kapłan, duszpasterz i teolog, w publikacji *Unser jenseitiger Leib*.

Część pierwszą opracowania E. Hofmanna stanowi systematyczny wykład prawdy o zmartwychwstaniu ciała w szerokim kontekście biblijnym i antropologicznym. Punktem wyjścia wykładu tej prawdy jest jej usprawiedliwienie, którego domaga się współczesny człowiek, dla którego ta prawda jest czymś spoza jego obrazu świata. Następnie autor na biblijno- i antropologiczno-realistycznej drodze wyjaśnia, że prawdę tę trzeba rozumieć jako przemianę całej rzeczywistości ludzkiej, chociaż nie można tej przemiany konkretnie sobie wyobrazić; wskazuje, że zmartwychwstanie ciała oznacza osiągnięcie przez człowieka naznaczonej mu przez Boga pełni.

Wiele uwagi E. Hofmann poświęca zobowiązaniom, jakie wyłaniają się z prawdy wiary, którą podjął w swoim opracowaniu. Zmartwychwstanie ciała jest, jak wyjaśnia, dla człowieka wezwaniem do dynamicznego wejścia na drogę życia wiarą i nadzieją, do odrzucenia tego, co go tłumi i ogranicza jego ciało i jego ducha. Dzięki wymaganiom, jakie stawia życie przyszłe człowiekowi, jest ono już w nim jakoś obecne. W świetle prawdy o zmartwychwstaniu ciała pierwszorzędne znaczenie mają zobowiązania dotyczące ciała ludzkiego. W sposób szczególny życie przyszłe uobecnia się w człowieku dzięki sakramentom. E. Hofmann sugeruje potrzebę dowartościowania eschatologii poszczególnych sakramentów, zwłaszcza chrztu i Eucharystii.

Na drugą część opracowania E. Hofmanna składają się wypisy z różnych autorów dotyczące omawianego zagadnienia. Część ta stanowi doskonale potwierdzenie ważności podjętego w opracowaniu zagadnienia oraz wskazuje,